

Selostuksia ja arvosteluja

Rooma ja etruskit

R. M. Ogilvie, *Early Rome and the Etruscans*. Fontana/Collins, Glasgow 1976. Siv. 190.

Antiikin historiantutkimus on ripeästi edistynyt toisen maailmansodan jälkeen, mikä ilmenee yhä uusien yleisesitysten tarpeena. Tällainen on prof. OSWYN MURRAYN julkaisema *Fontana History of the Ancient World*, joka korkean tasonsa ja halvan hintansa takia tulee luultavasti saamaan runsaasti suosiota. Erityisen tarpeellinen on Edinburghin St. Andrews yliopiston professori R. M. OGILVIEN sarjassa vuonna 1976 julkaisema yleisesitys Rooman vanhimmasta historiasta (n. 625—390 eKr.), koska arkeologiset löydöt ovat tuoneet viime aikoina runsaasti uutta lähdemateriaalia ja aiheutaneet eriäviä tulkintoja ja kiihkeätä keskustelua.

Tekijä on ottanut monien muiden tavoin keskeiseksi teemaksi etruskien vaikutuksen Rooman historiassa heidän tulostaan heidän vaikutuksensa heikkenemiseen asti. Esitetyään aiheensa hän antaa kuvan lähdetilanteesta, joka on sangen murheellinen. Kuningasajasta kertovat lukuisat tarut, jotka on osaksi saatu tai muokattu kreikkalaisilta lainatusta aineistosta. Tasavallan ensimmäisen vuosisadan historia taas perustuu kadonneiden annalien perin niukkoihin tietoihin oikeusnormeista, ihmeistä ja muista käytännön elämän vaatimista muistiinpanoista. Vasta pari vuosisataa myöhemmin syntynyt historiankirjoitus kietoi ne romanttisen ja kansallisen tarukudoksen verhoon, josta Livius kehäsi retorisella paatoksella laaditun isänmaallisen esityksen. Ogilvien esitys lähdetilanteesta on oikeutetun negatiivinen — monet tutkijat näkevät sen vie-

läkin synkempänä. Varoitettuaan Liviuksen ja Dionysiuksen esityksen pettävästä epäkriittisyydestä, hän kuitenkin toteaa: ”Se mitä jää jäljelle on luja ydin, jolta voidaan yrittää uutta rakennelmaa muiden kirjallisten lähteiden tai arkeologian satunnaisten jäänteiden avulla”.

Juuri näin menettelee Ogilvie seuraavissa yhdessätoista luvussa, joissa kuvataan kronologisesti Rooman vaiheita. Jo lukujen nimet, kuten ”Etruskien tulo”, ”Yhden kansakunnan teko” jne. osoittavat sitä merkitystä, jonka tekijä etruskeille antaa. Hän näkee sen kestäneen kuninkaan karkoituksen jälkeenkin n. 510, vaikka ei Gjerstadin tavoin siirräkään tasavallan alkua 450:n vaiheille.

Ogilviella on runsaasti muitakin omia näkemyksiä ja tulkintoja. Hän ei kuitenkaan tyrkytä niitä lukijoilleen, vaan esittää myös muiden tutkijoiden mielipiteitä, joita tarkastelee kriittisesti. Oman kannan perustelu lähtee kuitenkin aina alkuperäislähteiden kritiikistä ja tulkinnasta. Sitä tekijä on saanut mahtumaan vajaan kahteen sataan pienikokoiseen sivuun hämmästyttävän paljon ilman, että esityksen nautittavuus siitä olisi sanottavasti kärsinyt.

Kirja on tarkoitettukin laajalle sivistyneelle lukijakunnalle, jollainen englanninkielisessä maailmassa ainakin vielä on. Niinpä aliviitteitä ei ole, tekstissä viitataan vain alkuperäislähteisiin. Lisäksi eri lukuihin liittyy suppeat luettelot tärkeimmistä aiheista koskevista tutkimuksista sekä katsaus primaarilähteisiin. Esitystä selventävät ja elävöittävät lukuisat karttapiirroukset sekä 11 kuvaa tärkeimmistä tekstissä käsitellyistä arkeologisista materiaalista. Hyvään anglosaksiseen tapaan kirjassa on tärkeimpien nimien ja asiain hakemisto ja käsiteltyjen antiikin

tekstikohtien luettelo.

Ogilvien tulkinnoista voi olla monta kertaa eri mieltä ja ne tulevat varmasti herättämään keskustelua, mikä on ollut hänen tarkoituksensakin. Varsinaisia virheitä en ole löytänyt kuin sivulla 134, jossa hän hiukan epätarkasti toteaa sensorien suorittaman väestölaskennan välien vakiintuneen viisivuotiseksi, mikä tapahtui vasta paljon myöhem-

min.

Kokonaisuudessaan Ogilvien kirja on erinomainen apuneuvo esim. historian opettajille. Siitä saa suppeassa muodossa selkeän ja luotettavan käsityksen Rooman vanhimman historian tutkimuksen nykytilanteesta ja samalla erään sen maltillisen mutta kuitenkin persoonallisen tulkintayrityksen.

JAAKKO SUOLAHTI

Kriittistä agraarihistoriaa

Eva Österberg, *Kolonisation och kriser. Bebyggelse, skattetryck, odling och agrarstruktur i västra Värmland ca 1300—1600. Det nordiska ödegårdsprojektets publikation 3. Gleerup. Varberg 1977. Siv. 308.*

Hist. Aikakauskirjan lukijoille on aiemmin (1971: 4) esitelty EVA ÖSTERBERGIN väitöskirjaa *Gränsbygd under krig*, jossa tutkitaan seitsenvuotisen sodan aiheuttamaa autioitumista ja sodan jälkeistä viljelyyn ottamista aina vuoteen 1600 saakka laajalla Ruotsin Tanskan-vastaisella rajaseudulla. Tämä metodisesti ansiokas teos on saanut seuraajakseen — otsakkeestaan huolimatta ensisijaisesti samaan historian vaiheeseen keskittyvän — mikroanalyysin yhdeksästä värmlantilaispitäjistä. Maakirjatiloja oli näissä pitäjissä v. 1600 vain 343, viljelmiä tosin tilanhalkomisten vuoksi jonkin verran enemmän; mutta niinpä tekijän vaativana suunnitelmana, joka myös on toteutettu, on ollut käydä läpi lähdemateriaali kokonaisuudessaan ja seurata yksilöllisesti — joskin kollektiivisiin johtopäätöksiin pyrkien — jokaisen tilan vaiheita.

Österbergin teos sisältää erään Pohjoismaisen autiotilaprojektiin kuuluvan pistetutkimuksen. Varhaisten ohjelmien mukaan tavoitteena oli tutkia jokaisesta Ruotsin maakunnasta jokin alue valittuna siten, että sen piirissä tietyillä faktoreilla oli sama prosenttinen frekvenssi kuin koko kyseisessä maakunnassa. Osoittautui kuitenkin toisaalta vaikeaksi löytää sellaisia mitattavia fak-

toreita, joiden avulla ”pisteen” representatiivisuus olisi määrätty, ja toisaalta näytti siltä, että käteen olisi saattanut jäädä pitäjiä, joista ei ollut juuri lainkaan keskiaikaista aineistoa. Pistetutkimusten kohteiden valinta toimitettiin sitten vapaammalla kädellä, pääkriteerinä se, että eri maakunnat ja luonnonmaantieteelliset alueet tulisivat edustuneiksi. Österbergin tärkein valintaperuste läntisen Värmlannin puitteissa on ollut keskiaikaisen materiaalin runsaus; siitä on tosin maksettava hintana vuoden 1571 hopeaveroluetteloiden puuttuminen, mutta muunlaisesta valinnasta ei olisi ollut apua, sillä ne ovat hävinneet miltei koko Värmlannista. Huomattava etu autioitumista tutkittaessa, mitä Österberg ei tähdennä, on se että talojen valtaenemmistö on yksinäisiä: mainitut 343 maakirjatilaa jakautuvat 318 erillisen asuman kesken.

Annettaessa kuvaa Österbergin uudesta teoksesta on vielä voimakkaammin kuin väitöskirjan kohdalla syytä tähdentää sen resonoivaa luonnetta. Jos joku systemaattisen tieteen edustaja väittäisi, ettei historia ole tiedettä, tarvitsisi vain lyödä hänen eteensä *Kolonisation och kriser* ja hän tulisi vakuuttuneeksi väitteensä kohtuuttomuudesta. Metodis-lähdekriittinen luku käsittää runsaan neljänneksen teoksesta, historiallisia oloja rekonstruoidessa Österberg tekee kaikki ajateltavissa olevat varaukset ja pohtiessaan vaikutussuhteita hän esittää eksplisiittisesti eri vaihtoehdot, joista sitten seuloutuu mahdolliseksi yksi tai pari ja sekin tai nekin usein vain reservaatioon. Tämä lähestymistapa ei merkitse yleisten lakien tai säännön-